

Các Học phần về Phát triển Bền vững trong Du lịch và Khách sạn

Học phần 2: Du lịch, Cộng đồng Địa phương, và Tác động Kinh tế - Xã hội

Tổng quan

Học phần này tập trung vào mối quan hệ giữa du lịch và cộng đồng địa phương. Sinh viên sẽ tìm hiểu cách du lịch có thể tạo ra việc làm, thu nhập, cơ sở hạ tầng, trao đổi văn hóa và niềm tự hào địa phương, nhưng cũng có thể tạo ra bất bình đẳng, di dời, sự phụ thuộc, thất thoát kinh tế, giá cả gia tăng, điều kiện làm việc kém và xung đột giữa du khách và cộng đồng địa phương.

Ý tưởng trọng tâm của học phần này là lợi ích cho cộng đồng. Du lịch bền vững không chỉ nên đưa du khách đến một điểm đến; nó còn nên cải thiện phúc lợi của cư dân sống tại đó. Điều này có nghĩa là xem xét kỹ ai được hưởng lợi từ du lịch, ai phải chịu các chi phí, và liệu thu nhập từ du lịch có ở lại trong nền kinh tế địa phương hay bị thất thoát ra ngoài cho các chủ sở hữu, nền tảng hoặc nhà cung cấp bên ngoài. Lợi ích cho cộng đồng không chỉ phụ thuộc vào mức độ phát triển của du lịch, mà còn phụ thuộc vào việc ai sở hữu các doanh nghiệp du lịch, ai tham gia vào quá trình ra quyết định, và giá trị, cơ hội cũng như trách nhiệm từ du lịch được phân bổ như thế nào trên toàn điểm đến.

Các SDG liên quan chính

- SDG 1: Xóa nghèo
- SDG 5: Bình đẳng giới & Trao quyền cho phụ nữ
- SDG 8: Công việc tốt và tăng trưởng kinh tế
- SDG 10: Giảm bất bình đẳng
- SDG 11: Xây dựng các thành phố và cộng đồng bền vững
- SDG 12: Tiêu thụ và sản xuất có trách nhiệm
- SDG 17: Quan hệ đối tác vì các mục tiêu

Mục tiêu học tập

Đến cuối học phần này, sinh viên sẽ có khả năng:

- Giải thích các tác động kinh tế - xã hội của du lịch đối với cộng đồng địa phương.
- Phân biệt giữa sự phát triển du lịch và du lịch tạo ra lợi ích có ý nghĩa cho địa phương.
- Xác định cách thu nhập, cơ hội, quyền sở hữu và quá trình ra quyết định trong du lịch có thể được phân bổ không đồng đều giữa các bên liên quan.
- Giải thích khái niệm thất thoát kinh tế và lý do quyền sở hữu, việc làm, mua sắm tại địa phương và quản trị địa phương có ý nghĩa quan trọng.
- Đánh giá cách du lịch có thể hỗ trợ hoặc làm suy yếu các SDG liên quan đến nghèo đói, việc làm tốt, bất bình đẳng, bình đẳng giới và cộng đồng bền vững.
- Đề xuất các hành động thực tiễn nhằm tăng lợi ích cho cộng đồng và giảm các tác động kinh tế - xã hội tiêu cực.

Tài liệu học thuật bắt buộc

Sinh viên nên chọn một trong các tài liệu học thuật dưới đây và sử dụng tài liệu đó làm nền tảng và cơ sở phân tích cho phần luận phản ánh trước giờ học.

- Scheyvens, R. (1999). Ecotourism and the empowerment of local communities. *Tourism Management*, 20(2), 245-249. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(98\)00069-7](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(98)00069-7)
- Chok, S., Macbeth, J., & Warren, C. (2007). Tourism as a tool for poverty alleviation: A critical analysis of “pro-poor tourism” and implications for sustainability. *Current Issues in Tourism*, 10(2-3), 144-165. <https://doi.org/10.2167/cit303>
- Saarinen, J. (2006). Traditions of sustainability in tourism studies. *Annals of Tourism Research*, 33(4), 1121-1140. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2006.06.007>
- Scheyvens, R., & Biddulph, R. (2018). Inclusive tourism development. *Tourism Geographies*, 20(4), 589-609. <https://doi.org/10.1080/14616688.2017.1381985>
- Dong, X. D., & Nguyen, T. Q. T. (2023). Power, community involvement, and sustainability of tourism destinations. *Tourist Studies*, 23(1), 62-79. <https://doi.org/10.1177/14687976221144335>

Hoạt động trước giờ học

Mục đích

Các hoạt động trước giờ học sẽ giúp sinh viên suy nghĩ về du lịch từ góc nhìn của cộng đồng địa phương, không chỉ từ góc nhìn của du khách hoặc doanh nghiệp. Sinh viên sử dụng một tài liệu học thuật để xem xét và phân tích xem ai được hưởng lợi từ du lịch, ai có thể bị loại trừ và những áp lực kinh tế - xã hội có thể xuất hiện ở những đâu.

Câu hỏi định hướng: Ai có quyền quyết định rằng những ai sẽ được hưởng lợi từ du lịch?

Hoạt động 1 trước giờ học: Lắng kính từ tài liệu đọc

Chọn một tài liệu học thuật từ danh sách trên.

Trong quá trình đọc, hãy xác định một khái niệm giúp em suy nghĩ về du lịch và lợi ích cộng đồng. Ví dụ:

- Sự trao quyền
- Du lịch giảm nghèo
- Thoát khỏi kinh tế
- Bất bình đẳng
- Quyền sở hữu địa phương
- Sự phụ thuộc
- Quyền kiểm soát của cộng đồng
- Quyền lực của các bên liên quan
- Du lịch bao hàm
- Du lịch như một công cụ phát triển

Sinh viên không cần phải nắm vững toàn bộ tài liệu. Thay vào đó, các em nên xác định một ý tưởng hữu ích và áp dụng ý tưởng đó vào một bối cảnh du lịch thực tế. Khi chuẩn bị, hãy xem xét:

- Vì sao khái niệm này hữu ích trong việc hiểu lợi ích cho cộng đồng trong du lịch?
- Ai dường như được hưởng lợi nhiều nhất từ du lịch trong bối cảnh này?
- Ai có quyền quyết định cách du lịch phát triển?
- Các loại bằng chứng nào sẽ giúp cho thấy liệu du lịch có đang tạo ra lợi ích rộng rãi cho địa phương hay không?

Hoạt động 2 trước giờ học: Khảo sát Tác động đến Cộng đồng

Chọn một bối cảnh du lịch ở Việt Nam hoặc Đông Nam Á.

Sinh viên có thể chọn:

- một điểm đến nghỉ dưỡng ở biển
- một thị trấn di sản
- một vườn quốc gia hoặc khu vực được bảo vệ
- một homestay hoặc làng du lịch cộng đồng
- một điểm đến du thuyền hoặc tham quan bằng thuyền
- một tour ẩm thực hoặc khu phố ẩm thực đường phố
- một điểm đến du lịch đảo
- một điểm đến du lịch miền núi hoặc du lịch dân tộc thiểu số
- một khu vực vui chơi giải trí hoặc cuộc sống về đêm trong đô thị
- một điểm đến mà em thân thuộc

Tạo một bản Khảo sát Tác động đến Cộng đồng ngắn trả lời các câu hỏi sau:

- Ai nhận được thu nhập từ du lịch trong bối cảnh này?
- Những công việc hoặc cơ hội kinh doanh nào được tạo ra?
- Ai sở hữu các doanh nghiệp du lịch tại điểm đến này?
- Ai có ảnh hưởng lớn nhất đến các quyết định về du lịch?
- Những nhóm địa phương nào có thể được hưởng lợi ít nhất?
- Người dân địa phương có thể phải chịu những chi phí nào?
- Du lịch có thể làm tăng giá cả, áp lực lên đất đai, áp lực lên các dịch vụ hoặc căng thẳng văn hóa không?
- Điều gì có thể khiến du lịch trở nên công bằng hơn hoặc mang lại nhiều lợi ích hơn cho cộng đồng địa phương?

Hoạt động 3 trước giờ học: Bài luận phản ánh ngắn

Viết 200–250 từ và đăng lên diễn đàn thảo luận của lớp trước buổi học.

Bài luận phản ánh trả lời đề bài sau: *Sử dụng một ý tưởng từ tài liệu học thuật để giải thích liệu du lịch trong bối cảnh em đã chọn có tạo ra lợi ích rộng rãi cho cộng đồng hay chỉ chủ yếu mang lại lợi ích cho một nhóm nhỏ các bên tham gia.*

Trong bài viết, hãy bao gồm:

- bối cảnh du lịch em đã chọn
- tài liệu học thuật em đã sử dụng
- một khái niệm từ tài liệu
- một lợi ích mà du lịch mang lại cho cộng đồng địa phương
- một tác động kinh tế - xã hội tiêu cực có thể xảy ra
- một bên liên quan dường như có quyền lực
- một bên liên quan có thể đang bị bỏ quên hoặc xem nhẹ
- một SDG có vẻ liên quan

Hoạt động tại lớp

Hoạt động 1: Phân tích Chuỗi Lợi ích Du lịch

Mục tiêu: Giúp sinh viên theo dõi dòng tiền du lịch đi đâu, ai có ảnh hưởng đến từng giai đoạn của chuỗi giá trị du lịch và liệu cộng đồng địa phương có được hưởng lợi một cách có ý nghĩa hay không.

Theo nhóm, chọn một bối cảnh du lịch từ hoạt động trước giờ học và xây dựng một Chuỗi Lợi ích Du lịch đơn giản. Các nhóm hãy theo dõi cách chi tiêu của du khách di chuyển xuyên suốt trong điểm đến.

Các em nên xem xét:

- Chỗ ở
- Đồ ăn và thức uống
- Vận chuyển địa phương
- Các tour và hoạt động
- Phí tham quan
- Quà lưu niệm và đồ thủ công
- Các nền tảng hay ứng dụng đặt chỗ trực tuyến
- Dịch vụ hướng dẫn
- Các nhà cung cấp
- Lao động và tiền lương
- Thuế hoặc phí công
- Quỹ cộng đồng hoặc phí bảo tồn

Sau đó, các nhóm xác định nơi tiền có khả năng ở lại địa phương nhiều nhất, nơi tiền có thể bị thất thoát ra ngoài, và tổ chức hoặc bên liên quan nào có ảnh hưởng lớn nhất đến từng giai đoạn của chuỗi giá trị.

Một vài câu hỏi gợi ý:

- Những phần nào của nền kinh tế du lịch thuộc sở hữu địa phương?
- Những phần nào có thể do các công ty hoặc nền tảng bên ngoài kiểm soát?
- Những người lao động hoặc doanh nghiệp nào được hưởng lợi trực tiếp nhất?
- Những nhóm nào có thể bị loại khỏi thu nhập từ du lịch?
- Tổ chức hoặc bên liên quan nào có ảnh hưởng lớn nhất ở mỗi giai đoạn?
- Mô hình du lịch có hỗ trợ việc làm tốt không?
- Những SDG nào được củng cố nhờ lợi ích địa phương?
- Những SDG nào có nguy cơ bị ảnh hưởng nếu lợi ích được phân bổ không đồng đều?
- Nếu em chỉ có thể can thiệp tại một điểm trong chuỗi giá trị, đó sẽ là điểm nào và tại sao?

Sản phẩm đầu ra: Một Chuỗi Lợi ích Du lịch thể hiện dòng chảy chi tiêu của du khách, nơi giá trị địa phương được tạo ra, nơi có thể xảy ra thất thoát hoặc bất bình đẳng, bên liên quan có ảnh hưởng lớn nhất tại các điểm chính và khái niệm học thuật giúp giải thích cách thức hoạt động này.

Hoạt động 2: “Phiên Điều trần” về Tác động đến Cộng đồng Địa phương

Mục đích: Giúp sinh viên hiểu rằng các bên liên quan khác nhau trải nghiệm sự phát triển du lịch theo những cách khác nhau và quyền lực định hình tiếng nói của ai được lắng nghe trong quy hoạch du lịch.

Các nhóm được cung cấp tình huống sau:

Một điểm đến như Măng Đen, Pù Luông, Hội An, Đà Nẵng, Sa Pa hoặc Phú Quốc đang xem xét mở rộng du lịch thông qua các khách sạn mới, nhiều tour hơn và hoạt động quảng bá kỹ thuật số mạnh hơn. Kế hoạch này có thể làm tăng doanh thu và việc làm, nhưng cư dân địa phương lo ngại về giá cả gia tăng, tình trạng đông đúc, sự xáo trộn văn hóa, áp lực lên đất đai và liệu lợi ích có thực sự đến được với cộng đồng hay không.

Mỗi nhóm thảo luận tình huống trên từ góc nhìn của các bên liên quan khác nhau:

- cư dân địa phương
- quản lý khách sạn hoặc khu nghỉ dưỡng
- chủ nhà hàng nhỏ
- hướng dẫn viên du lịch
- cán bộ du lịch chính quyền địa phương
- đại diện NGO hoặc tổ chức cộng đồng
- người lao động trẻ đang tìm kiếm việc làm trong ngành du lịch
- doanh nhân nữ hoặc đại diện doanh nghiệp du lịch do phụ nữ sở hữu
- đại diện cộng đồng dân tộc thiểu số hoặc cộng đồng bản địa, khi phù hợp với bối cảnh
- đại diện di sản văn hóa
- du khách

- nhà cung cấp các dịch vụ vận chuyển và đi lại

Sinh viên nên thảo luận:

- Bên liên quan này đạt được gì từ sự phát triển du lịch?
- Bên liên quan này có nguy cơ mất đi điều gì?
- Bên liên quan này sẽ muốn điều gì được đưa vào một kế hoạch du lịch bền vững?
- Bên liên quan nào có quyền lực lớn nhất?
- Bên liên quan nào cần được bảo vệ hoặc có tiếng nói nhiều hơn?
- Bên liên quan nào có ảnh hưởng lớn nhất đến quyết định cuối cùng?
- Lợi ích của ai được đại diện ít nhất?

Sản phẩm đầu ra: Một Bản Tóm tắt Điều trần về Tác động đến Cộng đồng ngắn, liệt kê ba mối quan ngại của các bên liên quan, một xung đột giữa các bên liên quan, một bên liên quan có lợi ích được đại diện ít nhất, một SDG được hỗ trợ bởi sự phát triển du lịch, một SDG chịu áp lực và một khuyến nghị cho quy hoạch du lịch bao hàm hơn.

Hoạt động 3: Studio Thiết kế lại Lợi ích cho Cộng đồng

Mục tiêu: Giúp sinh viên chuyển từ việc phê bình sang thiết kế lại thực tiễn.

Các nhóm đề xuất những thay đổi có thể giúp mô hình du lịch mang lại nhiều lợi ích hơn cho cộng đồng địa phương. Thay vì chỉ lựa chọn ba hành động, trước tiên các nhóm hãy hoàn thành một bảng ưu tiên đơn giản để so sánh các hành động có thể thực hiện dựa trên tác động và tính khả thi. Sau đó, các nhóm chọn ba khuyến nghị hàng đầu và giải thích tại sao chúng được xếp theo thứ tự đó. Các hành động cải thiện có thể bao gồm:

- tuyển dụng và đào tạo thêm lao động địa phương
- cải thiện tiền lương và điều kiện làm việc
- tăng thu mua tại địa phương từ nông dân, ngư dân, nghệ nhân hoặc doanh nghiệp nhỏ
- hỗ trợ chứng nhận hoặc đào tạo hướng dẫn viên địa phương
- thành lập quỹ du lịch cộng đồng
- áp dụng cơ chế chia sẻ doanh thu minh bạch cho các tour hoặc phí tham quan
- hạn chế phát triển du lịch tại các khu vực dân cư hoặc văn hóa nhạy cảm
- hỗ trợ các doanh nghiệp du lịch do phụ nữ hoặc thanh niên sở hữu
- xây dựng chiến dịch giáo dục du khách về hành vi đúng mực
- cải thiện tham vấn với cộng đồng địa phương trước khi mở rộng du lịch
- giảm sự phụ thuộc vào các nền tảng hoặc nhà cung cấp bên ngoài
- xây dựng kênh khiếu nại hoặc phản hồi dành cho cư dân
- hỗ trợ du lịch dễ tiếp cận để nhiều nhóm địa phương hơn có thể tham gia
- kết nối các doanh nghiệp du lịch với các dự án văn hóa hoặc môi trường địa phương

Bảng ưu tiên :

Hành động tiềm năng	Tác động dự kiến	Tính khả thi	Xếp hạng ưu tiên	Lý do xếp hạng

Cho từng hành động, các nhóm cần giải thích:

- Hành động này giải quyết vấn đề gì?
- Bên liên quan nào nên dẫn dắt hành động này?
- Nhóm nào được hưởng lợi nhiều nhất?
- Hành động này hỗ trợ SDG nào?
- Chỉ số nào có thể đo lường được mức độ hiệu quả của hành động đó?
- Có thể xuất hiện sự đánh đổi hoặc thách thức nào?
- Khuyến nghị này có thể tạo ra hệ quả ngoài mong muốn nào?

Sản phẩm đầu ra: Một Kế hoạch Lợi ích cho Cộng đồng dài một trang với ba hành động được khuyến nghị, các SDG liên quan, một khái niệm học thuật được sử dụng, một thách thức có khả năng xảy ra trong quá trình thực hiện, một chỉ số đo lường cho mỗi khuyến nghị và một hệ quả ngoài mong muốn có thể xảy ra.

Hoạt động sau giờ học

Suy ngẫm sau giờ học

Sinh viên suy ngẫm và trả lời câu hỏi sau: *“Khi nào phát triển du lịch tạo ra lợi ích thực sự cho địa phương, và khi nào nó chỉ đơn thuần khai thác giá trị từ một điểm đến?”*

Trong bài phản ánh, sinh viên nên bao gồm:

- một điều em đã học được về các tác động kinh tế - xã hội của du lịch
- một khái niệm từ tài liệu học thuật giúp giải thích vấn đề
- một bên liên quan mà trước đây em chưa từng cân nhắc
- một ví dụ về cách du lịch có thể tạo ra bất bình đẳng
- một SDG trở nên rõ ràng hơn thông qua học phần
- một hành động có thể khiến du lịch công bằng hơn đối với cộng đồng địa phương
- một chỉ số đo lường để cho thấy liệu hành động đó có hiệu quả hay không
- một hệ quả ngoài mong muốn mà các nhà quản lý điểm đến nên theo dõi